

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.265.2

В. О. Глушков

доктор юридичних наук, професор
Національна академія Служби безпеки України

І. В. Козакова

старший викладач
Київський університет ринкових відносин

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ УМОВНО-ДОСТРОКОВОГО ЗВІЛЬНЕННЯ ДЛЯ ОСІБ, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Розглянуто питання ефективності сучасних правових норм інституту звільнення від покарання та його відбування в кримінальному праві України: проведено порівняльний аналіз чинних норм кримінального законодавства України та Російської Федерації. Досліджено реальні можливості запровадження умовно-дострокового звільнення для специфічної категорії злочинців, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі, та запропоновано відповідні зміни до чинного законодавства України.

Ключові слова: довічне позбавлення волі, "реальні надії на звільнення", інститут умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.

I. Вступ

Перейшовши у третє тисячоліття, людство опинилося на порозі гуманізації усього суспільного життя. Визнання права на життя як основного, невід'ємного, природного права людини зумовило заборону смертної кари як важливої гарантії виконання державою її негативних зобов'язань.

Вступ України в 1995 р. до Ради Європи передбачив процес ліквідації покарання у вигляді смертної кари. Так, рішенням Конституційного Суду України від 29.12.1999 р. № 11-рп/99 [1] визнано положення ст. 24 Загальної частини та положення санкцій статей Особливої частини Кримінального кодексу України 1960 р. (далі – КК України 1960 р.), які передбачали смертну кару як вид покарання, такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), а внесення відповідних змін до КК України 1960 р. Законом України від 22.02.2000 р. № 1483-III [4] замінили у всіх положеннях Кодексу смертну кару як вид покарання довічним позбавленням волі.

Таким чином, з появою цього виду покарання в Україні його окремі аспекти стали предметом досліджень і дискусій таких учених, як: В. І. Анісімов, Ю. В. Баулін, М. Г. Вербенський, І. М. Даньшин, О. Ф. Кістяківський, М. Й. Коржанський, А. М. Литвиненко, П. П. Михайленко, М. І. Мельник, Л. О. Мостепанюк, М. І. Панов, В. І. Панфілов, А. Х. Степанюк,

В. М. Трубніков, О. І. Фролов, В. І. Шакур, В. О. Шевчук.

Так, відсутність можливості бути звільненим від покарання у виді довічного позбавлення волі в Україні порушує цілий ряд вказівок і пропозицій Європейського Союзу, де негативні обов'язки держави активно виконують на рівні з позитивними.

Інститут умовно-дострокового звільнення як один з найбільш універсальних і загальноновизнаних правових інститутів у світі, що базується на принципах гуманізму й економії заходів кримінально-правового впливу, є суттєвим засобом заохочення засуджених до скорішого виправлення, а отже, звільнення від подальшого відбування покарання – успішно застосовується до осіб, засуджених до довічного позбавлення волі в таких країнах, як: Австрія, Бельгія, Болгарія, Греція, Данія, Ірландія, Італія, Кіпр, Латвія, Ліхтенштейн, Люксембург, Македонія, Монако, Німеччина, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія, Швеція, Швейцарія [16, с. 20]. Таким чином, враховуючи підписану 21 березня 2014 р. асоціацію між Україною та Європейським Союзом, є доцільним розглянути це питання і в межах національного кримінального права.

II. Постановка завдання

Метою статті є наукове дослідження питання можливості зменшення кількості засуджених, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі, шляхом запрова-

дження відповідних змін у законодавстві України, яке регулює інститут умовно-дострокового звільнення засуджених від відбування покарання.

III. Результати

Як вбачається з приписів ст. 64 Кримінального кодексу України [3] (далі – КК України) довічне позбавлення волі встановлюється за вчинення особливо тяжких злочинів і застосовується лише у випадках, спеціально передбачених цим Кодексом, якщо суд не вважає за можливе застосувати позбавлення волі на певний строк, а отже, є найсуворішим з усіх видів покарань, яке виключає звільнення від відбування покарання з випробуванням, а до засуджених, які відбувають це покарання, – умовно-дострокове звільнення від його відбування. До них не застосовують заміну невідбутої частини покарання більш м'яким.

Порівняно з Україною – у країнах із більш розвинутою системою виконання покарань у засуджених існує можливість бути звільненими від довічного позбавлення волі. Так, практика Європейського суду з прав людини безпосередньо спрямована на розгляд відповідності існуючого механізму звільнення від довічного позбавлення волі ст. 3 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка передбачає: “нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню”. Наприклад, у справі *Kafkaris v. Cyprus* (Grand Chamber, no. 21906/04) Суд встановив, що незменшуване довічне позбавлення волі може суперечити ст. 3 Конвенції. Однак не може постати жодної проблеми щодо відповідності ст. 3, якщо довічне ув'язнення було *de jure* і *de facto* зменшуваним (*Kafkaris*, § 98) [13].

У своєму рішенні *László Magyar* проти Угорщини від 20 травня 2014 р. (заява № 73593/10) Європейський суд з прав людини вказав: “...було б дивним вимагати виправлення (*rehabilitation*) від засудженого, не даючи йому інформації щодо того, чи буде в майбутньому із невизначеною датою встановлений механізм, який дасть змогу розглянути питання про можливе дострокове звільнення. Довічно ув'язнений має право знати на самому початку свого строку, що він має робити для того, щоб стосовно нього було розглянуто питання про дострокове звільнення, за яких умов такий перегляд має бути здійснений, включаючи, коли він буде чи може бути здійснений...” [15].

Аналізуючи зазначені рішення Європейського суду з прав людини, можна зробити висновок про вказівку на необхідність існування “реальної перспективи” перегляду довічного ув'язнення та законодавчого закріплення відповідних підстав перегляду,

оскільки в протилежному випадку матиме місце порушення Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Крім того, довічне позбавлення волі без реальної можливості звільнення порушує й інші міжнародні стандарти. Відповідно до доповіді за результатами візиту до Угорщини у 2007 р. Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КЗК) зазначив: “КЗК розглядає таким чином негуманним ув'язнювати особу без будь-якої реальної надії на звільнення...” [15].

Починаючи з 2000 р., українські суди призначають довічне позбавлення волі як найвищу міру покарання до засуджених, питома вага яких у середньому становить 0,1% [11], а єдиною законодавчо закріпленою надією для їхнього звільнення лишається персоніфікований Акт про помилування одноразового застосування права щодо конкретної особи або групи індивідуально зазначених в указі Президента осіб. Зазначена форма звільнення від покарання на практиці не є занадто “реалістичною”, оскільки статистика помилування вказує, що в середньому задовольняється 0,4% від загальної кількості клопотань на рік, при цьому станом на 2014 р. не існує жодного такого клопотання від “довічника”.

Кримінальний кодекс України не передбачає умовно-дострокового звільнення осіб, засуджених до довічного позбавлення волі. Однак наявність логічних помилок у мові законодавця породжує певні правові наслідки. Так, у разі застосування Акта про помилування [6], згідно з яким може бути здійснена заміна засудженому призначеного судом покарання у виді довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше двадцяти п'яти років, законодавець опосередковано все ж таки врахував можливість застосування інституту умовно-дострокового звільнення, і як вбачається з приписів Постанови Пленуму Верховного суду України “Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання та заміну невідбутої частини більш м'яким” від 26.04.2002 р. № 2 [7] при вирішенні питання про умовно-дострокове звільнення (далі – УДЗ) від відбування покарання щодо засудженого, покарання якому було пом'якшено згідно з актом помилування, фактично відбута частина покарання повинна обчислюватись, виходячи з покарання, встановленого актом помилування.

Таким чином, як доведено вище, помилування не є ефективним державним інститутом звільнення від відбування покарання на практиці, а наявність логічних помилок у нормах права призводить до появи пере-

шкод для нормального застосування правового акта. На думку деяких науковців: "...ефективність правової норми визначається тим, наскільки її застосування сприяє досягненню цілей" [8, с. 27]. У такому разі не ефективність помилування позбавляє значну кількість засуджених стимулу виправлення як основної мети кримінального покарання, а тому доцільнішим постає питання про звернення до міжнародної практики.

На нашу думку, до засуджених, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі в Україні, можливо застосувати УДЗ, виходячи з такого:

1) згідно зі ст. 81 Кримінального кодексу України [3], умовно-дострокове звільнення від відбування покарання може бути застосоване, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення, а у разі вчинення особою, до якої було застосовано УДЗ, протягом невідбутої частини покарання нового злочину, суд призначає їй покарання за сукупністю злочинів або вироків. Сутність цього інституту полягає в тому, що такий засуджений умовно-достроково звільняється від покарання не остаточно, а умовно, тому що звільненому судом встановлюється певний строк, який дорівнює невідбутій частині покарання, протягом якого він зобов'язаний не вчинювати нового злочину. Так, Д. В. Казначеева зазначає, що "під час невідбутої частини покарання при УДЗ від відбування покарання особа перебуває під правовим режимом, який слід визначити, як режим випробування, що становить собою систему заходів, правил, запроваджених при умовно-достроковому звільненні від відбування покарання для досягнення його цілей" [10, с. 13]. Однак такі умови, передбачені КК України, є дещо м'якими, але достатньо превентивними для "злочинців-довічників";

2) умовно-дострокове звільнення від відбування покарання у вигляді позбавлення волі може бути застосоване судом лише за одночасної наявності зазначених у законі підстав, до яких належать: доведеність виправлення засудженого та відбута ним необхідна частина строку покарання. Так, вимоги закону про можливість застосування умовно-дострокового звільнення лише після фактичного відбуття засудженим відповідної частини строку покарання не випадкові, оскільки вони повинні бути достатніми для досягнення цілей виправлення засуджених [8, с. 132]. Встановлюючи диференційовані строки покарання, які підлягають обов'язковому відбуванню, закон виходить з того, що досягнення завдань виправлення можливе в результаті різної тривалості виправного впливу. Як вбачається з приписів Кримінального закону деяких сучасних країн пост-радянського простору, особа, яка відбуває

довічне позбавлення волі, може бути звільнена умовно-достроково від відбування покарання, якщо судом буде визнано, що вона не потребує подальшого відбування покарання й фактично відбула не менше двадцяти п'яти років позбавлення волі. На нашу думку, ця мінімальна межа формальної підстави УДЗ у вигляді 25 років є доцільною не тільки в межах загальної мети покарання – виправлення засудженого, а й для соціально-демографічних факторів, що характеризують особу злочинця, а саме – вік. Вік значною мірою визначає фізичний стан і можливість особи, коло її потреб та інтересів, життєвих установок, ціннісних орієнтацій, прагнень та бажань. Середній вік найбільшої кримінальної активності становить 30–35 років, а відбувши 25 років покарання, маємо особу старшого віку – 55–60 років, а як відомо зі зміною віку виникають зміни самої особистості: змінюються її соціальні ролі та функції, досвід, звички, мотивація вчинків, реакція на різноманітні конфліктні ситуації та ін. Все це здійснює суттєвий вплив на поведінку людини [12, с. 520], а в юридичній літературі вже давно вказується на те, що із збільшенням прожитих років кримінальна активність знижується. Так, згідно зі статистичними даними за 2012–2014 рр., отриманими при анкетуванні ув'язнених-чоловіків, особи віком 45–65 років і старше, які відбувають своє покарання вперше, становить 8% від загальної кількості засуджених. Серед них – 75% відбувають покарання за вчинення тяжких злочинів. Крім того, ця група респондентів може характеризуватися позитивно, оскільки жоден не має заходів стягнення за порушення встановленого порядку відбування покарання, позитивно ставиться до праці, займається самоосвітою та підвищенням свого загальноосвітнього рівня, і, крім того, лише 50% займається фізичною культурою та спортом або відвідує самодіяльні організації/гуртки соціально корисної спрямованості. Таким чином, зазначений аналіз дає змогу стверджувати про зниження кримінальної активності, фізичної – майже вдвічі та загального стану здоров'я загалом, не враховуючи наявності інфекцій. Крім того, спеціальне дослідження британських учених відносить цю категорію осіб до найменш небезпечної з точки зору рецидиву [14, с. 134]. Суперечливим лишається й той факт, що до осіб, яким виповнилося 65 років, не застосовується такий вид покарання, як довічне ув'язнення;

3) питання про встановлення судом певного строку, який дорівнює невідбутій частині покарання, особам, засудженим до довічного позбавлення волі, можна вирішити, виходячи з практики міжнародних судів: при умовно-достроковому звільненні засуджених до довічного позбавлення волі, суд не

встановлює строк, на який особа звільняється умовно-дostroково, оскільки має місце встановлення юридичного факту, що даний засуджений довів своє виправлення і не потребує в подальшому відбування покарання у виді довічного позбавлення волі, а у разі вчинення нового злочину такою особою, їй за правилами сукупності злочинів призначається покарання у виді довічного позбавлення волі. Єдине з чим можна не погодитись, так це із законодавчо закріпленою додатковою формальною підставою для УДЗ “довічників”, як обов’язкової відсутності у засудженого злісних порушень установленого порядку відбування покарання протягом останніх трьох років. Ця підстава не може бути об’єктивною, оскільки при вирішенні питання про умовно-дostroкове звільнення суд повинен врахувати поведінку засудженого протягом усієї відбутої частини строку покарання;

4) порядок достroкового звільнення від відбування покарання, закріплений у ст. 154 Кримінально-виконавчого кодексу України [2] та в Інструкції про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України від 08.06.2012 р. № 847/5 [5], та передбачає такі строки повторного подання щодо УДЗ: не менше 1 року з дня винесення рішення суду про відмову щодо УДЗ від відбування покарання осіб, засуджених за тяжкі й особливо тяжкі злочини до позбавлення волі на строк не менше п’яти років, а щодо засуджених за інші злочини й неповнолітніх засуджених – не раніше як через шість місяців. Статистичні дані, отримані при проведенні анкетування працівників установ виконання покарань, показали, що 15% респондентів вважають законодавчо закріплену наявність повторного подання щодо УДЗ від відбування покарання проблемою, яка впливає на ефективність застосування інституту УДЗ загалом. Таким чином, враховуючи отримані дані анкет та неоднозначне ставлення деяких учених-теоретиків та практиків до існування УДЗ для “довічників” у законодавстві України, на сьогодні запровадження повторного перегляду подання для УДЗ до порядку достroкового звільнення від відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, є поспішним, але не відхиляємо повернення до розгляду цього питання в майбутньому;

5) щодо рецидиву злочинів, можливого при звільненні “довічників”, то дослідження Департаменту виправних установ і реабілітації Штату Каліфорнія США 2013 р. показало, що умовно-дostroково звільнені “довічники” протягом трьох років після звільнення

(вибірка стосувалась звільнених з 2010 по 2011 р.) засуджувались у 4,8% випадків, тоді як звільнені від позбавлення волі на певний строк у 51,5% випадків. При цьому лише 13,3% колишніх “довічників” були повернуті до в’язниць порівняно з 65,1% звільнених умовно-дostroково від позбавлення волі на певний строк [11]. Звісно, для нашого соціально-економічного та національно-культурного середовища ці показники не є безумовним фактом, але відсутність будь-якої практики зобов’язує враховувати досвід інших країн. Так, проведене анкетування працівників установ виконання покарань у 2012–2014 рр. показало, що найбільшою проблемою неефективності інституту УДЗ з погляду рецидиву є неналежна організація надання допомоги в трудовому та побутовому влаштуванні, яка на 8% перевищує проблему неналежного виправлення засудженого;

6) покарання у виді довічного позбавлення волі передбачено санкціями статтей Кримінального кодексу України за такі злочини як: посягання на життя державного чи громадського діяча (ч. 1 ст. 112 КК України); умисне вбивство за обставин, які обтяжують покарання (ч. 2 ст. 115 КК України); терористичний акт (ч. 3 ст. 258 КК України); посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК України); посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів у зв’язку з їх діяльністю, пов’язаною із здійсненням правосуддя (ст. 379 КК України); посягання на життя захисника чи представника особи у зв’язку з діяльністю, пов’язаною з наданням правової допомоги (ст. 400 КК України); опір начальникові або примушування його до порушення службових обов’язків (ч. 4 ст. 404 КК України); порушення законів та звичаїв війни, якщо воно поєднано з умисним вбивством (ч. 2 ст. 438 КК України); застосування зброї масового знищення, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 439 КК України); геноцид (ч. 1 ст. 442 КК України); посягання на життя представника іноземної держави (ст. 443 КК України) [3]. Серед перелічених злочинів у 30% випадках найвища міра покарання передбачена за вчинення замаху на злочин, тобто незавершеність посягання, наприклад, замах на вбивство одного судді, порівняно із вбивством 20 осіб, є злочином виразно меншої тяжкості. У такому разі жоден із засуджених не має реальної перспективи достroкового звільнення, що зменшує вірогідність досягнення пропорційності між злочином і покаранням у виді довічного позбавлення волі.

IV. Висновки

Перелічені основні аспекти та підстави однозначно вказують на необхідність запровадження умовно-дострокового звільнення від відбування покарання осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, як прогресивної системи виконання покарань та внесення змін до Кримінального, Кримінально-виконавчого кодексів України, а саме:

- частину 1 ст. 81 КК України викласти в наступній редакції: “До осіб, що відбувають покарання у виді виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, обмеження волі, утримання в дисциплінарному батальйоні військово-службовців, позбавлення волі або довічного позбавлення волі, може бути застосоване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання. Особу може бути умовно-достроково звільнено повністю або частково і від відбування додаткового покарання”;
- доповнити ч. 3 ст. 81 КК України пунктом “4” наступної редакції: “не менше 25 років позбавлення волі особам, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин”;
- доповнити ст. 68 КК України новою ч. 4 наступної редакції: “4. Довічне позбавлення волі за підготовку до злочину та замах на злочин не застосовується”. У зв'язку з цим, ч. 4 ст. 68 КК України вважати ч. 5;
- доповнити ч. 7 ст. 154 КВК України та викласти у наступній редакції: “У разі відмови суду щодо умовно-дострокового звільнення від відбування покарання або заміни невідбутої частини покарання більш м'яким повторне подання в цьому питанні щодо осіб, засуджених за тяжкі й особливо тяжкі злочини до позбавлення волі на строк не менше п'яти років, може бути внесено не раніше як через один рік з дня винесення постанови про відмову, а щодо засуджених за інші злочини й неповнолітніх засуджених – не раніше як через шість місяців. Особам, засудженим до довічного позбавлення волі повторне подання в цьому питанні не виноситься”.

Список використаної літератури

1. Рішення Конституційного суду України справи про смертну кару – 1999. – № 11-рп/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-99>.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 3–4. – Ст. 21.
3. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
4. Про внесення змін до Кримінального, Кримінально-процесуального та Виправно-трудоного кодексів України : Закон України від 22.02.2000 р. № 1483-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 17. – Ст. 123.
5. Інструкція про роботу відділів (груп, секторів, старших інспекторів) контролю за виконанням судових рішень установ виконання покарань та слідчих ізоляторів, затверджена Наказом Міністерства юстиції України – 2012. – № 847/5.
6. Положення про порядок здійснення помилування, затверджено Указом Президента України від 16.09.2010 р. № 902/2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/902/2010>.
7. Про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання та заміну невідбутої частини більш м'яким : Постанова Пленуму Верховного суду України [Електронний ресурс]. – 2002. – № 2. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-02>.
8. Бажан М. І. Кримінальне право України : підручник / М. І. Бажан. – Київ : Юрінком-Інтер, 2005. – 606 с.
9. Бойко А. М. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / А. М. Бойко. – Київ : Юридична думка, 2007.
10. Казначесва Д. В. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Д. В. Казначесва. – Харків, 2011. – 27 с.
11. Маляр Г. Чому довічно ув'язнених в Україні більше, ніж в Росії [Електронний ресурс] / Г. Маляр. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/86904>.
12. Самойлова О. М. Основні криміналогічні риси особи злочинця похилого віку, який вчинив умисні вбивства та умисні тяжкі тілесні ушкодження / О. М. Самойлова // Форум права. – 2013. – № 1. – 863 с.
13. Човган В. Довічне відбування життя, або життя після смерті в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khp.org.ua/index.php?id=1392728858>.
14. Cullen E. Murderers and Life Imprisonment: Containment, Treatment, Safety and Risk / E. Cullen, T. Newell. – Waterside Press, 1998. – 192 p.
15. Réponse du Conseil fédéral suisse au rapport du Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) relatif à sa visite effectuée en Suisse du 10 au 20 octobre 2011. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.cpt.coe.int/documents/che/2012-27-inf-fra.pdf>.

16. Tournier P. "Condamnation à perpétuité. Quelle espérance de vie?" // La perpétuité perpétuelle? Réflexions sur la réclusion

criminelle à perpétuité. – Presses Universitaires de Rennes, L'univers des normes. – 2012. – 90 p.

Стаття надійшла до редакції 08.01.2015.

Глушков В. А., Козакова И. В. Перспективы введения условно-досрочного освобождения для лиц, осужденных к пожизненному лишению свободы, в уголовном праве Украины

Рассматривается вопрос эффективности современных правовых норм института освобождения от наказания и его отбывания в уголовном праве Украины: проведен сравнительный анализ действующих норм уголовного права Украины и Российской Федерации. Исследованы реальные возможности введения условно-досрочного освобождения для специфической категории преступников, которые отбывают наказание в виде пожизненного лишения свободы, и предложено внести соответствующие изменения в действующее законодательство Украины.

Ключевые слова: пожизненное лишение свободы, реальные надежды на освобождения, институт условно-досрочного освобождения от отбывания наказания.

Glushkov V., Kozakova I. Future Implementation of Parole for Persons Sentenced to Life Imprisonment in Criminal Law Of Ukraine

The inability to be released from life imprisonment in Ukraine, where the number of life-term prisoners is almost proportional to the number of prisoners in Russia, where the population exceeds up to four times in combination with Ukraine, gives a number of guidelines and suggestions of the European Union, where negative obligations of the State are actively maintained by the positive duties.

According to the requirements of Article 64 of the Criminal Code of Ukraine, life imprisonment is provided only for committing heinous crimes and set for special cases foreseen by this Code, if the court finds it impossible to apply imprisonment for a specified period. Therefore, it is a sanction of last resort, which excludes exemption from probation, and prisoners serving this sentence are deprived from the opportunity to be paroled.

Institute of parole is one of the most versatile and universally recognized legal institutions in the world, based on principles of humanism and economy measures the impact of criminal law and is an essential tool to encourage prisoners to rapid correction and, therefore, the rapid release from further penalty.

On the basis of European Court of Human Rights, which is directly aimed to the conformity of the existing mechanism exemption from life imprisonment to Article 3 of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, we examined the effectiveness of modern law institution of exemption from punishment in Criminal law Ukraine. We also investigated the possibility of introducing real parole for specific categories of offenders serving sentence of life imprisonment, and proposed to amend the current legislation of Ukraine.

Key words: life imprisonment, "the real hope of liberation", Institute of parole punishment.